

Komárňanská zastávka

Pred budovou Útulku privítali medzinárodnú skupinu predstaviteľov našej náboženskej obce.

Motorkári v Útulku

V nedeľu 18. júna zaplnili priestor pred Útulkom na Eötvösovej ulici veľké motocykle. Skupina, ktorú môžeme považovať za hotovú atrakciu, vyjadrovala svoju solidaritu s Izraelom vykonaním trasy Londýn-Jeruzalem, o ktorej sme už na stránkach Spravodajcu písali aj my. Židia a kresťania prekonajú motocyklami celú Európu, aby slávnostne priviezli plameň na štadión Teddy pri príležitosti otváracieho ceremoniálu tohtoročných hier Maccabia. Komárňanská zastávka sa konala vďaka maďarskému účastníkovi túry Józsefovi Horváthovi (Jocó) a bola včlenená medzi zastávku v Bratislave a v Budapešti. Pred budovou Útulku privítali medzinárodnú skupinu predstaviteľov našej náboženskej obce, predseda Anton Pasternák, dr. Vojtech Novák, Zoltán Kollár a Tamás Paszternák. Motocyklisti navštívili synagógu, potom sme ich v sále Zoltána Wallensteina pohostili malým občerstvením. Po zhotovení skupinovej fotografie pokračovali v ceste do Budapešti. Ďakujeme za návštevu! ■

Septembrové programy

Jesennú šnúru podujatí otvorí dňa 3. septembra Európsky deň židovskej kultúry, ktorého témou bude tentoraz diaspora. Plánujeme aj tohtoročné výlety. Ak máte v súvislosti s ktorýmkoľvek z našich programov návrh alebo nápad, prosím, napíšte nám na adresu kile@menhaz.sk. Podrobný kalendár podujatí si môžete prečítať v augustovom čísle nášho časopisu. ■

Tiša Be Av

Deviaty deň mesiaca av, smútočný deň zbúrania I. a II. svätyne, začína v tomto roku západom slnka dňa 31. júla. Dvadsaťpäťhodinový pôst končí v utorok večer, 1. augusta. Tri týždne predchádzajúce sviatku sú smútočnými týždňami, počas posledných deviatich dní, t.j. od 1. dňa mesiaca av, sa nezvykne jesť mäso. ■

Myšlienky redaktora

Len čo skončil Deň martýrov v Komárne, rýchlo sa v budove Útulku lúčim s ostatnými, je čas vrátiť sa do Budapešti, do večera sa musím dostať do Szarvasu. Áno, áno od roku 1991 sa tam každé leto vraciam.

S manželkou už necestujeme do detského tábora, aby sme tam pôsobili ako madrichovia alebo vedúci. Podobne, ako v uplynulých dvoch rokoch, navštívime „už len“ rodinný tábor Camp Jicchak. Anna a György Forgács-ovci, dvaja aktívni členovia Združenia Manora, aj tento rok rátajú s našou pomocou počas týždňového programu. Dni v tábore sú naplnené zvláštnou atmosférou. Ukrýva sa v nich všetko, na čo sme si v detskom tábore na brehu Kőrösa zvykli, a zároveň sú celkom iné, naplnené ľudčnosťou, príjemnou náladou...

Pestrý program, počnúc hravým športovaním až po pokusy a remeselnícke činnosti, očakáva všetky vekové kategórie. Je tam dobrodružný park, horolezecká stena, bazén, každodenná tajnička, zber nálepiek a následne ich bazár, kde môžu deti zužitkovať nazbierané body. Spoločne pripravujeme koláč na piatkový večer, spoločne vítame sabat. Dlhé rozhovory, večerný táborák a opekanie, nespočetne veľa známych, skutočné spoločenské zážitky.

Camp Jicchak ubehne rýchlo, no spomienky na Szarvas vystačia na celé leto. Želám každému nášmu čitateľovi, aby si dobil energiu počas slnečných mesiacov aspoň takou dávkou, s akou sa mi vraciame každoročne z Dolnej Zeme! ■

Pamiatky z obdobia holokaustu

V uplynulých dňoch našu komunitu vyhľadala milá staršia dáma, ktorá sa s nami podelila o svoje spomienky zo života komárňanskeho židovstva. Pani Julika Keszegh pochádza z Bratislavy, do Komárna sa vydala. Jej manžel bol aktívnym členom reformovanej náboženskej obce i kultúrneho života mesta, pracoval v sirotinci Timoteus, v budove, ktorá bola po celkovej rekonštrukcii pred niekoľkými dňami odovzdaná opäť do užívania ako domov dôchodcov. Mladomanželia Keszeghovci bývali spočiatku v internáte na Jókaiho ulici, neskôr na rovnakej ulici, ale už vo vlastnom byte. Oproti nim stál dom zubára Otta Bandlera, s ktorým sa priatelili. V období holokaustu sa mu snažili pomôcť. Doktor Bandler poprosil Pála Keszegha, aby sa pokúsil umiestniť jeho dcérku v sirotinci. Nakoľko sirotinec bol len pre chlapcov, pán Keszegh zariadil, aby dievčatko odviezli do Marcelovej, k rodine duchovného Károlya Nehéziho. Dievčatko však stále plakalo, preto si ho rodičia vzali späť. Spolu so svojou matkou sa stalo obeťou holokaustu. Doktor Bandler sa vrátil do Komárna, aktívne sa zúčastňoval vedenia komunity. V päťdesiatych rokoch bol opäť prenasledovaný. Keszeghovci v tom čase bývali už na adrese Eötvösova 13, vedľa budovy Útulku. Doktor Bandler k nim priniesol drevenú skrinku, ktorú umiestnili v skrinke pod bránou. Asistentku Sári Pető, druhú manželku doktora Bandlera, kruto vypočúvali. Keď policajti zabúchali u Keszeghovcov, vedeli presne, kde majú skrinku hľadať. Podľa komárňanskej legendy našli po výsluchu aj zlato zakopané na židovskom cintoríne. Bandlerovcov uväznili, doktor spáchal vo väzení samovraždu, jeho manželka sa po vyslobodení presťahovala k príbuzným do Žiliny. Ďakujeme tete Julike, že sa s nami podelila o tento príbeh. Bývalý dom Bandlerovcov stojí na Jókaiho ulici dodnes. ■

Jubileum v Jeruzaleme

Jeruzaleme oslávila svoje 90. narodeniny pani **Terika Vajnorská**. Touto cestou jej želáme veľa zdravia. Mazl Tov! Veríme, že v júni jej budeme môcť v Komárne aj osobne zablahoželať. ■

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia!

Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Od 1. januára 2008 môžete zasielať peniaze na nasledujúce účty (je možnosť platiť osobne na sekretariáte, ako aj poukázanie peňazí šekom):

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900- Slovenská sporiteľňa alebo
10103804/5200- OTP Slovakia

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovenská republika

IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX
Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

alebo

IBAN: SK5252000000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX
Adresa banky: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Ďakujeme!

Oznamy v súvislosti so sviatkami

Židovský Nový rok Roš Hašana zavítá k nám v stredu 20. septembra večer! Dva sviatočné dni budú 21. a 22. september (štvrtok-piatok).

Sviatok Jom Kipur začína v piatok 29. septembra večer, pôst končí západom slnka v sobotu 30. septembra.

Podrobný rozpis modlitieb uverejníme v augustovom čísle. Sviatky sa aj v tomto roku bude konať za účasti Mihálya Rizsovanného a Istvána Balogha. Prosím, zapíšte si do svojich kalendárov termíny, aby sme sa v čo najväčšom počte zúčastnili na týchto významných dňoch a tradične oslávili naše vysoké sviatky! ■

Učme sa spoločne o židovstve

V rámci online vzdelávacieho programu nájdete na našej webovej stránke každú stredu nové filmy. Zaujímavci sa môžu registrovať prostredníctvom nasledujúceho linku: <http://kehreg.com/machar/>. Registrovaní užívatelia nájdu vzdelávacie materiály všetkých semestrov na nasledujúcom linku. ■

*Príbuzní vo svete,
Naš článok na strane 3.*

Krátke správy

✧ ŽNO v Komárne, vydávanie Spravodajcu a Klub Shalom podporili: V. D. a anonymní darcovia. Ďakujeme!

Príbuzní vo svete

Ako dieťa som vždy so závišťou počúvala referáty svojich Aspolužiakov o víkendových či letných veľkých rodinných stretnutiach, o kope bratancov a sesterníc, s ktorými sa hrávali. V našej rodine boli len dve deti – brat a ja.

Vlani na jeseň prostredníctvom internetovej stránky pre hľadanie rodokmeňov vyhladala moju mamku Sue z Ameriky. Jej priezvisko Orowan sa zhoduje s rodným priezviskom mojej starej mamy. Písala, že našla muža menom Hershel Orowan, ktorý žil v polovici 18. storočia a pokúsila sa vyhľadať žijúcich potomkov tohto človeka. V rodokmeni je v súčasnosti tisíc dvesto ľudí, z toho asi dvesto päťdesiat žijúcich v rôznych častiach sveta.

Sue začala organizovať stretnutie v Žiline, kde Hershel Orowan žil. V detstve nám stará mama rozprávala množstvo príbehov, keď ako 8-10 ročná trávila prázdniny u príbuzných v tomto kraji a povedala nám aj o tom, že jej teta Ella vlastnila s manželom Móricom obchod so sklom a porcelánom, ktorý stál na hlavnom námestí. Žiaľ, títo naši príbuzní vojnu neprežili. Stará mama sa vždy túžila vrátiť na miesta, kde kedysi trávila prázdniny, jej túžba sa však nesplnila.

S mamkou sme sa rozhodli, že sa na stretnutí zúčastníme. V piatok sa na spoločnej večeri zúčastnilo asi tridsať ľudí. S výnimkou Ázie prišli z každého kontinentu, aby spoznali svojich predchodcov a históriu svojej rodiny. So záujmom sme počúvali životné príbehy ľudí z Ameriky,

Austrálie, či iných vzdialených končín sveta. Dojímavý bol kľuč a rozprávanie Sue o svojom prieskume. Po večeri sme si vypočuli, ako sa príbuzní jednej vetvy rodiny dostali zo Slovenska do Washingtonu, Melbourne alebo Londýna. Neskôr sme si mohli pozrieť aj zaujímavý rodokmeň v tvare kruhu, na ktorom boli jednotlivé generácie označené rôznymi farbami.

Na druhý deň sme sa prešli mestom, pozreli sme si prekrásne zrekonštruovanú neologickú synagógu, ktorá v súčasnosti slúži ako výstavná sieň a kultúrna sála. Populudní sme sa niekoľkí zišli v hoteli, analyzovali sme rodokmeň a opäť sme si vypočuli niekoľko zaujímavých rodinných príbehov. Večer sme sa zúčastnili na spoločnej večeri s členmi žilinskej náboženskej komunity a s návštevníkmi pietneho aktu, ktorý sa konal v nasledujúci deň.

Pre nás priniesol výlet mimoriadne a radostné prekvapenie. Vyšlo totiž najavo, že predsa len máme bratancov a sesternice. Našli sme bratancov mojej mamky z druhého kolena, z ktorých dvaja dokonca žijú v Budapešti.

V nedeľu predpoludním sme zašli na židovský cintorín, zúčastnili sme sa Dňa martýrov. Po pietnom akte sme položili kameň na hrob otca uja Mórica, na ktorého náhrobnom kameni boli vyryté aj mená jeho syna a celej rodiny, ktorí zomreli počas holokaustu.

Za množstvo zážitkov patrí naša veľká vďaka Sue, za jej prieskum rodokmeňa, ako aj Petrovi a Janke, ktorí stretnutie pomohli zorganizovať. ■

Barbara Paszternák-Szendy

Možnosť kandidatúry na ceny Kehila a Kehila Chaver

Naša ŽNO aj v tomto roku odovzdá ceny Kehila – za spoločenstvo a Kehila Chaver. Cenu Kehila môže obdržať taká židovská osoba, ktorá pracovala v prospech Ži-

dov v regióne. Cenu Kehila Chaver môže obdržať nežidovská osoba, ktorá sa pričínila o zachovanie a spoznanie našich tradícií a o spoznanie histórie holokaustu.

V tomto roku má každý náš čitateľ možnosť navrhnúť osoby na tieto ceny. Vaše návrhy očakávame do 7. augusta 2017 na adrese kile@menhaz.sk alebo listom na adresu ŽNO (iný spôsob nie je). O udelení cien rozhodne komisia, ktorú navrhne vedenie ŽNO. ■

-p-

Smútočné oznámenie

Rodina, príbuzní, priatelia a členovia židovskej komunity sprevádzali na poslednej ceste nášho súverca **Pétera Várnaiho** (1949 - 2017), ktorý skonal po dlhej a ťažkej chorobe v 68. roku svojho života. Pohreb sa konal za účasti budapeštianskeho rabína Pétera Deutscha. Rodine vyjadrujeme úprimnú sústrasť, Petrovu pamiatku zachováme! ■

Vedenie Židovskej náboženskej obce v Komárne, redaktori Spravodajcu

Na pamiatku Petra Várnaiho

Týždeň po Dni martýrov zaviedol osud členov našej komunity opäť na cintorín. Lúčili sme sa s Petrom Várnaim, večne usiatym rozprávačom príbehov. Písať nekrológ nie je ľahké ani v prípade, ak sa pisateľ lúči s príslušníkom generácie svojich starých rodičov, ešte ťažšie hľadá však slová, ak tento svet opustil rovesník jeho rodičov.

V uplynulých mesiacoch sme s obavami počúvali správy o Petrovom zhoršujúcom sa zdravotnom stave. Naše osudy sa stretli pred mnohými rokmi.

Keď som bol ešte dieťa, a vybrali sme sa na návštevu k rodičom Zsuzsi a Gábora, vítal nás vždy usiaty ujo Peter, ktorý mal naporúdzi celý rad príbehov. Pracoval v podniku obchodujúcom s ovocím a zeleninou a často nám pripravil fantastický banánový krém v čase, keď ostatní museli stáť v rade na toto exotické ovocie.

Niekedy som sprevádzal otca, keď viezol našu večne pokazenú Ladu k majstrovi na opravu. V živej pamäti mám aj príjemné chvíle varenia halászlé na brehu mŕtveho ramena Váhu. Smrť si opäť vybrala svoju daň a zabránila mu, aby si užíval hry so svojimi vnukmi počas rokov zaslúženého odpočinku.

Milý ujo Peter, nech je Vám zem ľahká! ■

PA

Príhovor Ing. Antona Pasternáka – predsedu ŽNO Komárno na tryzne

Vážení prítomní, dámy a páni! „V dobe, keď sebecká túžba po peniazoch zatláča do úzadia šlachetné ideály ľudstva, a keď je náboženstvo nahrádzané chladom vanúcim vierovyznaním, dvíhajúcim čoraz vyššie zábrany medzi ľuďmi, je skutočne osviežujúci pohľad na muža, ktorého duch sa vymanil z prachu všedných dní a dvíha sa do výšok, v ktorých prebýva osvietenosť mysle, ušľachtilosť srdca a nezištnosť ducha.“

Tieto riadky čítame na čestnom diplome spolku milosrdenstva Gemilut hasodim, ktorý odovzdali v roku 1893 duchovnému reformovanej cirkvi Gáborovi Pappovi, pri príležitosti jeho vymenovania za čestného člena spolku. Posledné roky 19. storočia preniknuté svetlom blížiacего sa milénia boli v živote komárňanskeho židovstva tými najkrajšími. Vidíme to aj z podpisov uvedených na čestnom diplome, na čele s hlavným rabínom Árminom Schnitzerom a Kálmánom Friedom, budovateľom Útulku. Týmto mužom osud doprial, aby po dlhom, plodnom živote spočinuli na komárňanskom židovskom cintoríne. Spomínaný diplom bol nedávno prezentovaný v rámci výstavy reformovanej cirkvi inštalovanej k jubileu Gábora Pappa.

Tento dokument nám nepripomína len mierové časy, ale aj obdobie, keď príslušníci rôznych vierovyznaní a národností dokázali tu, na brehu Dunaja, nažívať spolu v pokoji. O niekoľko desaťročí neskôr to bolo už nepredstaviteľné. Aj v Komárne začal nenávidieť sused suseda len preto, lebo bol Židom. Práve v období medzi dvoma svetovými vojnami sa rodili tí, ktorí oné hrozné časy prežili, ktorí sa stáby zázrakom zachránili a dnes ich každým dňom ubúda. Od posledného Dňa martýrov nás opustili štyria. Už tu nemôže byť medzi nami Ibolya Valachová Brucknerová, ktorej život bol plný dobrodružstiev, Erzsébet Milesová, Helenka Raabová a ani János Hoffbauer, ktorý sa neskôr usadil v Izraeli.

Traja z nich sa prisťahovali do Komárna po strašnom období holokaustu. Prišli, obohacovali mesto a jeho okolie. Pokúšali sa tu začať nový život, žiť spolu so strašnými spomienkami, a napriek tomu budovať budúcnosť podobne, ako tí nemnohí, ktorí tiež prežili a ktorí sú tu medzi nami aj dnes, pri príležitosti 73. výročia deportácie Židov. Dovoľte mi, aby som ich po-

zdravil aj menovite: Terézia Vajnorská, Etelka Nagyová, Vilma Szalayová, manželka Hardyovci a Éva Gregusová. Pred rokom sme na tomto mieste oznámili, že odhalíme pamätnú tabuľu na pamiatku dr. Móra Lipschera, legendárneho riaditeľa komárňanskej nemocnice a na brehu Dunaja postavíme pamätník obetiam holokaustu, ktorých v rokoch 1944-45 postrieľali do Dunaja.

Dnes sú už oba sľuby skutočnosťou, najviac hrdí sme však na to, že aj po sedemdesiatich troch rokoch po deportáciách komárňanské židovstvo stále žije a pracuje, a takmer všetky priestory 120-ročného Útulku sú zrekonštruované. Počas uplynulých mesiacov sme museli zbúrať stenu oddeľujúcu dve miestnosti, aby sa návštevníci pri príležitosti sviatku Purim, séderových večerov a iných osláv pohodlne pomestili. Pekné jesenné sviatky, veľké podujatie v čase Chanuky v Dôstojníckom pavilóne, veselý purim, séderové večery bez prázdneho miesta pri stole, synagóga praskajúca vo švíkoch na koncerte počas Komárňanských dní, celý rad návštevníkov – tieto udalosti charakterizujú náš uplynulý rok. Zdá sa byť priam neuveriteľné, že v Komárne ešte židovstvo stále žije.

Popri fyzickom búraní stien je dôležité – ba čoraz dôležitejšie – búrať bariéry v zmyslení ľudí. Začiatkom 21. storočia, sedem desaťročí po hrôzostrašnom období holokaustu, sa aj v Komárne dvíhajú pomyslené bariéry okolo židovstva. Nedávno na zasadnutí mestského zastupiteľstva diskutovali poslanci o úprave okolia pamätníka pri Dunaji. V tejto diskusii odznelo, že holokaust je bolesťou židovstva. Jednou z dôležitých súčastí toho, aby sme sa s týmto obdobím vyrovnali, by bolo konečne akceptovať aj v tomto regióne, že holokaust je tragédiou každého z nás, nielen židovstva. Veríme a vieme, že aj tí, ktorých zahubili a aj tí, ktorí sa nemohli narodiť, mali radi a boli by mali radi Komárno a dokázali by urobiť

mnoho v záujme jeho rozvoja. Aká škoda, že im to nebolo umožnené... Vďaka patrí tým členom mestského zastupiteľstva, ktorí svojimi hlasmi pravidelne podporujú našu snahu, ako aj primátorovi mesta za to, že našich dvoch koordinátorov v tomto roku odmenil Cenou primátora. Napriek tomu však počuť aj hlasy, ktoré vzbudzujú strach v tých, ktorí hrôzy holokaustu prežili, i v nás, povojnovej generácii – stále myslíme na to, že hrozné udalosti začínali v 20-tych, 30-tych rokoch minulého storočia rovnako.

Čaká nás ešte mnoho úloh. Po pietnom akte na cintoríne sa presunieme na breh Dunaja, kde bol za finančnej pomoci Dunajského fondu a mestskej samosprávy na pozemku Vodohospodárskeho podniku inštalovaný pamätník, dielo Baltazára Ryšavého, na pamiatku tých, ktorých na tomto mieste postrieľali do Dunaja.

Vieme o nich málo, poznáme len mená niekoľkých z nich. V uplynulých rokoch nám vďaka filmu Pétera Scheinera a výskumu Emese Számádó porozprávalo o rodinných legendách a zvykoch niekoľko potomkov týchto obetí. Bodaj by sme poznali meno a životný príbeh každého z nich – v nasledujúcom období nás čaká aj vyriešenie tejto úlohy.

Na budúci rok si pripomíname päťdesiate výročie roku 1968. Jubilejný rok by sme chceli venovať zachovaniu pamiatky príslušníkov povojnovej generácie; tých, ktorí tu zostali a aj tých, ktorí našli svoj nový domov ďaleko vo svete. A počas víkendú konania Dňa martýrov v roku 2018 tu v Komárne srdečne očakávame každého, aby sme v rámci veľkého stretnutia spolu oslavovali a spomínali. A dovedy pobádam každého z tu prítomných, ako aj tých, ktorí dnes medzi nás neprišli, aby navštevovali naše podujatia, čítali naše noviny – budúcnosť komárňanskeho židovstva tkvie práve v takýchto iniciatívach.

A teraz Vás poprosím, aby ste sa spolu s nami vybrali na breh Dunaja a potom do Útulku na krátke posedenie a pohostenie. ■